

Квазипаранаказання (восстановление нарушенного правового статуса и ходатайство суда в парламент о введении в Антикриминальный кодекс Украины соответствующего состава деяния и антикриминальной ответственности).

3. Восстановительная антикриминальная ответственность: солидарная восстановительная антикриминальная ответственность (при причинении ущерба совместными преступными деяниями неопределенного количества лиц определенного суммативного юридического лица или организации); Индивидуальная восстановительная антикриминальная ответственность. Последний вид ответственности включает в себя: возмещение физического, материального и морального вреда, а также иное восстановление прав, свобод, интересов или обязанностей физических, юридических лиц, государства.

4. Сопутствующая антикриминальная ответственность выражается в отдельных видах позитивной антикриминальной ответственности, которые не были проведены до совершения макроправонарушения, а также в поддержке антикриминального позитива (поощрение способствования устранению причин и условий и/или иному преодолению макроправонарушений).

Л и т е р а т у р а

1. Халфина Р. О. Общее учение о правонарушении / Р. О. Халфина. – М.: Юрид. лит., 1974. – 352 с.
2. Похмелкин В. В. Социальная справедливость и уголовная ответственность: [монография] / В. В. Похмелкин. – Красноярск: Красноярск. ун-т, 1990. – 176 с.
3. Кириченко А. А. Гипердоклад о более двухстах пятидесяти лучших доктринах и концепциях юриспруденции научной школы профессора Алан-кира: коллективная монография [кол. авторов под науч. ред. А. А. Кириченко]. – Второе издание. – Николаев: Ин-т истории, политологии и права Ник. нац. ун-та им. В. А. Сухомлинского, 2015. – 1008 с.

***ХРЯПІНСЬКИЙ
Петро Васильович***

ДОКТРИНАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ ЗАОХОЧУВАЛЬНИХ НОРМ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

При визначенні поняття заохочувальних кримінально-правових норм та їх ознак слід враховувати те, що їх найціннішою пізнавальною особливістю є те, що вони фіксують «схоплюють» глибинні, суттєві властивості всіх явищ певного роду (типу, класу). І якщо такі відображення будуть точними, адекватними, то й у кожному з цих випадків істинне

поняття буде тільки одне. Саме тому основним, вирішальним завданням при визначенні є присутність у понятті суттєвих ознак, що максимально повно і точно розкривають зміст досліджуваної правової категорії. У якості ознак заохочувальних норм здебільшого вказують на особливий метод правового регулювання, що полягає у стимулюванні особи до правомірної, суспільно-схвальної поведінки у сфері кримінального законодавства. Саме він формує предметну однорідність інституту заохочувальних норм і визначає його предмет та напрям розвитку. Природно, що саме стимулювання правомірної поведінки визначає наявність заохочувальних норм у цілому ряді предметних інститутів КК.

Визначаючи ознаки заохочувальних норм, необхідно, насамперед, виокремити нормативну ознаку, тобто їх безпосереднє закріплення у КК, для спільного з заборонними нормами, вирішення завдань кримінального законодавства. Кримінально-правовими є будь які норми, що відокремлюють злочину поведінку від незлочинної, у тому числі й норми, які регулюють правомірні вчинки, що зовні підпадають під ознаки якогось злочину. Останнім часом пропонуються визнавати кримінально-правовими виключно норми, що встановлюють злочинність та караність суспільно-небезпечних діянь. Такий підхід суттєво збіднює правовий арсенал засобів вирішення кримінально-правових конфліктів. Він вихолощує з них попереджувальний, профілактичний, виховний елемент, нівелює стимулювання добровільного запобігання, нейтралізації або зменшення негативних наслідків злочинів. Співвідношення заборонних та заохочувальних норм будується з врахуванням охоронної спрямованості кримінального законодавства України. За цим соціальним завданням заборонні норми є основними, первинними по відношенню до заохочувальних норм.

Другою ознакою, притаманною всім заохочувальним нормам, на наш погляд, є формальна визначеність. Заохочувальна норма здатна упорядкувати суспільні відносини, що виникають у зв'язку із здійснення позитивної поведінки. Насамперед, слід вказати, що в ній безпосередньої позначаються суб'єкти – учасники відносин, їх права та обов'язки, наслідки виконання нормативних вимог. Вдалим, на наш погляд, є поділ у літературі всіх фактичних обставин, за яких виникають, реалізуються та припиняються заохочувальні правовідносини, з виокремленням передумов, підстав та умов застосування заохочення у кримінальному законодавстві. Однією із перших на необхідність розмежовувати фактичні обставини на підстави та умови звернула увагу С. Г. Келина. Досліджуючи звільнення від кримінальної відповідальності, вона зазначала, що підстави являють собою фактичні обставини, або сукупність обставин, які відповідають трьом ознакам: 1) є найбільш суттєвими і необхідними для застосування норми про звільнення і характеризують вчинений

злочин або особу злочинця; 2) характеризують злочин і злочинця на момент вчинення цього діяння або оцінки його органами правосуддя; 3) між підставою та нормою про звільнення існує нерозривний зв'язок, тобто за наявності підстави завжди буде застосоване звільнення особи від кримінальної відповідальності. Умовами ж, на думку цієї дослідниці, є обставини, вимоги, що звернені до майбутньої поведінки особи після її звільнення від кримінальної відповідальності [1, с. 48]. На відміну від підстав, передумовами можуть бути лише необхідні обставини, що за часом передують застосуванню заохочення, а умовами, – правові вимоги, за виконання яких у майбутньому слід оцінювати поведінку особи за певний проміжок часу. Таким чином, підставою застосування заохочення є здійснення особою соціально-корисної поведінки, що містить склад правомірної поведінки, передбачений заохочувальною нормою КК. Скажімо, у ст. 47 КК передумовами застосування заохочення у вигляді звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки є: 1) вчинення особою злочину вперше; 2) вчинений злочин має бути невеликої або середньої тяжкості. Передумовою звільнення особи від кримінальної відповідальності є вчинення нею не тільки закінченого, але й незакінченого злочину, і, так само, вчинення такого злочину одноосібно чи у співучасті. Підставою звільнення за вищезгаданих передумов має бути: 1) щире розкаяння особи; 2) клопотання колективу підприємства, установи чи організації про передачу такої особи на поруки; 3) особа повинна взяти на себе зобов'язання виправдати довіру колективу, законслухняною поведінкою та сумлінною працею на підприємстві, в установі або організації, не ухилятися від заходів виховного характеру колективу, дотримуватися певних правил у побуті та громадських місцях. «Згідно зі ст. 47 КК, – зазначається в ухвалі Судової палати у кримінальних справах ВСУ від 19 червня 2007 р., – звільнення від кримінальної відповідальності особи в порядку, передбаченому цією статтею, допускається за наявності умов, що стосуються тяжкості діяння та підстав щирого розкаяння, яке свідчить про її бажання спокутувати провину перед колективом організації та виправити свою поведінку» [2, с. 17]. Остаточне звільнення від кримінальної відповідальності настає за умов, якщо особа, протягом року з дня передачі її на поруки: 1) виправдає довіру колективу; 2) не буде ухилятися від заходів виховного характеру; 3) не буде порушувати громадського порядку. У разі порушення умов передачі на поруки особа притягається до кримінальної відповідальності за вчинений нею злочин (ч. 2 ст. 47 КК).

Третьою обов'язковою ознакою заохочувальної норми є державне забезпечення (гарантування) заохочення, що передбачає конкретний вид і міру мінімізації обтяження шляхом виключення відповідальності, звільнення від відповідальності або покарання, пом'якшення покарання

та його відбування. Органічне поєднання у нормі соціально-корисної поведінки та застосування у зв'язку з цим заохочення вказують, що ця кримінальна норма є заохочувальною. Держава надає право застосувати заохочення виключно судам. В реальній дійсності на підставах чинного законодавства до заохочення залучається величезний ресурс МВС, ДДУзВП, ГПУ, СБУ та ін. міністерств та відомств. Виконання покладеного на державний орган обов'язку застосувати кримінально-правове заохочення забезпечується системою правових гарантій. По-перше, службова особа відповідного правоохоронного органу чи суду повинна довести та роз'яснити особі норму КК щодо правомірного, суспільно-корисного варіанту поведінки та його правових наслідків; по-друге, особа має право вимагати створення відповідних сприятливих умов, за наявності яких вона може здійснити правомірну, соціально-корисну поведінку (наприклад, зустрічі з потерпілою особою, визначення матеріального та морального збитку, укладання мирової угоди з потерпілим тощо); по-третє, у разі дотримання вимог заохочувальної норми особа має право вимагати застосування до неї, передбаченого КК, заохочення. З іншого боку, державою гарантується та забезпечується законне і обґрунтоване застосування актів кримінально-правового заохочення. У ст.ст. 285–289 чинного КПК України досить детально регламентується порядок розгляду справ даної категорії. В КПК передбачається право оскарження рішень суду про звільнення особи від кримінальної відповідальності (ч. 3 ст. 284 КПК). Звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення здійснюється судом. Встановивши на стадії досудового розслідування підстави для звільнення від кримінальної відповідальності та отримавши згоду підозрюваного на таке звільнення, прокурор складає клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності та без проведення досудового розслідування у повному обсязі надсилає його до суду. Перед направленням клопотання до суду прокурор зобов'язаний ознайомити з ним потерпілого та з'ясувати його думку щодо можливості звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності. Якщо під час здійснення судового провадження щодо провадження, яке надійшло до суду з обвинувальним актом, стороною кримінального провадження звернеться до суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності обвинуваченого, суд має невідкладно розглянути таке клопотання (ст. 286 КПК).

Заохочувальною відтак є передбачена у кримінальному законі норма, що визначає передумови, підставу та/або умови виключення, звільнення або пом'якшення обтяження у разі здійснення особою соціально-корисної поведінки, що забезпечується та гарантується державою. Заохочувальна норма включена у систему чинного законодавства, є елементом правової системи України. У нормах кримінального права знаходить

свій прояв воля суспільства і держави, спрямована на протидію злочинності, вирішення у визначений законом спосіб кримінально-правового конфлікту. Заохочувальні норми поряд із заборонними у системі кримінального законодавства покликані сприяти виконанню основного охоронного завдання. Норма права є первинним «модулем» у правовому регулюванні суспільних відносин [3, с. 31]. Необхідно підкреслити виключну роль норми права як системоутворюючої основи, з якою пов'язані усі компоненти правової системи. Процес формування і реалізації права, законодавство, всі юридичні поняття й конструкції і навіть доктрина права своєю основою, прямо чи опосередковано, мають правову норму.

Л і т е р а т у р а

1. Келина С. Г. Теоретические вопросы освобождения от уголовной ответственности: моногр. [Текст] / С. Г. Келина. – М.: Наука, 1974. – 232 с.
2. Ухвала колегії суддів Судової Палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 19 червня 2007 р. [Текст]: кримін. справа К. // Вісник Верховного Суду України. – 2007. – № 9. – С. 15–17.
3. Брайнин Я. М. Уголовный закон и его применение: науч. издан. [Текст] / Я. М. Брайнин. – М.: Юрид. лит., 1967. – 240 с.

ОБОРОТОВ
Игорь Гариславович

ПРИНЦИП СОБОРНОСТИ В СОВРЕМЕННОЙ ЦЕРКОВНОЙ ЖИЗНИ

Любая Поместная Православная Церковь имеет соборное управление, состоящее в принятии важнейших решений на коллегиальных началах, однако эти органы имеют различные названия, порядок формирования, состав, полномочия. Если в древней Церкви в соборном управлении не всех уровнях принимали участие представители всего церковного народа, то с течением времени в большинстве Поместных Церквей миряне стали привлекаться к работе высших органов власти довольно редко.

В настоящее время высшим органом управления Поместной Церкви может выступать:

- орган, в состав которого входит весь епископат, представители клира, монашествующих и мирян. Такой орган носит наименование собора (Поместного, Церковно-народного, Всеамериканского) и существует в Русской, Грузинской, Болгарской, Чешской и Словацкой, Американской церквях;
- орган, состоящий из всего епископата, существует в Сербской (Священный Синод), Элладской (Священный Архиерейский Синод), Польской (Синод епископов) церквях.